HEIKKI REENPÄÄN
KIRJASTO

.....

.....

.....

Prov: .....

.....

Pipping: .....

Ost: .....

H.R.

MARIA
JOTUNI

JÄÄ-HYVÄISET

OTAVA

Arvovaltaisia lausuntoja Maria Jotunin taiteesta

»Monet noista lyhyistä novelleista, monet näytelmien vuorosanoista ovat kuin väläyksiä, jotka paljastavat totuuden yhdessä lyhyessä hetkessä, paljastavat sen kauniimmin ja voimakkaammin kuin pitkä, oppinut tutkielma.» (Maisteri Eino Palola Iltalehdessä)

»Jotuni on niitä armoitettuja kertojia, joille jokamiehen jokapäiväiset ilot ja surut, myös »sorrettujen ja solvaistujen» ilot ja surut, ovat yhtä ja samaa kaunista perusilmeisyyttä, perushenkisyyttä, kaikista sinänsä merkityksettömien muotojen karkeuksista huolimatta.» (Helsingin Sanomat)

»Muutamin viittauksenomaisin kääntein avataan silmiemme eteen syviä inhimillisiä elämänkuvia. — Hänen katseensa on usein milteipä peloittavan terävä ja tarkkanäköinen.» (Maisteri Urho Verho Turun Sanomissa)

Päällys: Erkki Tanttu

JÄÄHYVÄISET

MARIA JOTUNI

JÄÄHYVÄISET

AVONAINEN LIPAS

III

Mielikuvia ja mietelmiä kirjailijan jäämistöstä

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

HELSINGIN
YLIOPISTON
KIRJASTO

Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino
Helsinki 1949

Runoilijan lahja.

Kun sinä et peittänyt katsettasi, kun sinun äänesi värisi peittämättömästä tuskasta ja sinun syvä inhimillisyytesi oli edessäni kuin avonainen kirja, niin minä häpesin rajojani, häpesin köyhiä laskelmiani ja pieniä kärsimyksiäni ja valituksiani. Olin tavannut ihmisen — olin saanut lahjan, joka pyyhkäisi pois vuosien köyhyyden ja täytti sydämeni sanomattomalla rakkaudella ja kiitollisuudella.

*

Me pyrimme kauneuteen ja totuuteen. Sen ihmisen, joka ei kauneutta missään näe ja jolla ei mitään pyrkimyksiä ole, sen ihmisen asiat ovat auttamattomia. Hän on odottavaa raakaainesta vain. Se laji saa odottaa, kunnes toisissa sukupolvissa aika armahtaa sitä ja lyö kaipauksella ja horjuttaa sen itsevarmoja askeleita etsinnällä. Tuo kaipaus ja etsintä ovat ihmis-

kunnan siunaus ja sen pelastus. Ja ne ne ovat tehneet ihmisen luonnon herraksi. Vaistomaisesti, ellemme täydelleen tajuaisikaan sitä, me siksi kunnioitamme taiteilijoita ja rakastamme enemmän tahi vähemmän umpimähkäisesti heidän töitänsä ja pyrkimyksiänsä. He ovat meidän silmämme ja meidän korvamme, meidän aistimme. He lunastavat meidät vajoamasta ahdinkoomme ja vapauttavat meidät murheittemme kaaoksesta. Lunastajat? Mitä, sanoinkohan minä jo liikaa?

*

Taide korkeimmillaan on todempi kuin itse totuus, kun se piestynä, verestävin käsin ja inhimillinen olemus pois pyyhkäistynä synnytetään, on sen tavoite epäinhimillinen ja musertava mitoiltansa, kuitenkin puhdistettuna ja kirkastettuna lepää se vaatimattomana kuin aamukaste, ja vain tottunut silmä näkee, mitä aineelle on tapahtunut.

*

Anna jollekulle käteen kappale raakaa savea, niin hän muovaa siitä ihmeitä nähtävyyksiä: elämää. Anna jollekulle koko maailma hänen eteensä, niin hän ei näe siinä mitään, ehkä vain kappaleen raakaa savea. Luoda, se on: saada kuollut olemattomuus elämään.

*

Kirjailijalle.

Jos sinun on onnistunut joskus vetää puhdas viiva, niin sinun kaipauksesi kasvaa moninkertaiseksi, sillä sinä näet nöyryytettynä, miten kaukana sinä olet kaikesta siitä kauniista ja todesta, mitä sinun raskas mielesi haaveksii.

*

Ei kukaan liene niin nöyrä, niin altis, pois itsestänsä sulautunut kuin taiteilija silloin, kun hän saa olla suuren asian tulkkina ja löytää sille viimeiset ilmentämismahdollisuutensa.

*

Aika on paras tuomari. Niin, se on rehellisin tuomari. Mutta kuinka hirveästi ovelat asianajajat koettavat sotkea sen ratkaisuja omien etujensa ja nautintojensa vuoksi. Usein meidän traagilliset tunteemme muodostuvat tästä ajan auttamattomuudesta. Jaksaisimme kaiken kantaa, jos palkkiona olisi joskus toivottava kohtuullinen selvyys.

*

Vain oikealla taiteilijalla on aikaa pohjattomasti suorituksilleen. Ilmankos hän usein on ulkonaisesti köyhä, mutta anneistaan rikas ja ruhtinaallinen.

*

Jos minä voisin avata suoneni ja katsoa veren tipahtelua maahan ja jokainen veripisara lahjoittaisi minulle näyn, niin minä unohtuisin näkyjeni valtaan, unohtaisin koko elämän ja ruumiin, joka oli lahja minulle, ja kuolisin harhakuvitelmieni huumaamana.

Mutta vereni ei lahjoita minulle niitä näkyjä ja elämä muistuttaa minua ruumiissani ja minä

taistelen epätoivoista taistelua voidakseni toteutua harhanäyissäni, elääkseni omassa valtakunnassani, ja säilyttääkseni onnetonta rakkauttani niihin, jotka ovat minun suuri onnettomuuteni ja onneni.

*

Mitä minä ajattelen maasta, taivaasta, jumalasta, elämästä ja ihmisestä, ei ole mitään sen rinnalla, kuinka minä kuvaan heinänkorren, muurahaisen tien, ihmiskasvojen ilmeen, ihmissielun pienimmän totuuden. Koko avaruus ihmeineen ei ole mitään ihmissielun, tuon »elävän solun» ihmeitten rinnalla. Siinä on minulle rajaton maailma.

*

Olemme avonainen kirja kaikille. Mutta lukea vain pitää osata.

*

Kun sinä ajattelet tai työskentelet taiteesi kimpussa, älä kutsu kuokkavieraita ulkoa katsomaan työskentelyäsi. Yhteistoiminta joukon

kanssa ei ole mahdollinen. Vieraiden kättentaputukset eksyttävät sinut. Jos sinun turhamaisuutesi siihen houkuttaa, olet eksynyt. Ellet koskaan pysty yksin kulkemaan, olet väärällä uralla, palaa käytännön ihmisten joukkoon.

*

Liittoutuminen merkitsee sisäistä heikentymistä, ulkonaista vahvistumista. Milloin se on taiteilijalle edullinen? Taistelevalle edullinen, etsivälle ja yksilöllisimmin luovalle vahingollinen.

*

Se, joka kielen ymmärtää ja tyylin, ei aina ymmärrä vielä runoutta, sitä mitä kielellä ja tyylillä on ilmaistu, samoin kuin ei sen, joka tuntee pianon kielet ja sen rakenteen, vielä tarvitse ymmärtää sitä mitä kielistä ja soittimesta esille lyödään. Kielitaju ja runouden taju ovat kaksi eri asiaa. Toisen kohde on aineellinen muoto, toisen henki. Luulisi siksi, että intohimoisille kielentutkijoille on, elleivät ole moni-

puolisia, vaikea syvällinen runouden ymmärtäminen. Kun taas musiikki ja matematiikka ovat epäaineellisuudessaan rinnakkaisia runoudelle (vanha ja paikkansa pitävä havainto). Siksi kirjailijoissa on kielimiesten mielestä niin paljon »huonon» kielen käyttäjiä, he kun ovat niin huonoja »materialisteja».

*

Hieno ja hienosteleva kielenkäyttö muistuttaa liian hienojen vaatteiden käyttöä. Me tahdomme näyttää paljon enemmältä kuin mitä olemme. Virhe ei ole suuri, sillä se on läpinäkyvä ja vaaraton. Liian hieno kielenkäyttö on yhtä kaukana asiallisesta kielenkäytöstä kuin hieno itsensä verhoileminen on asiallisesta pukeutumisesta.

*

Atomin voi jakaa. Sanan voi lausua tuhansin eri tavoin ja saada sille tuhannet eri vivahdukset. Kuitenkin oikea sana omassa ympäristössään on vain yksi sana, jakamaton, tingintää

sietämätön, sillä on oma säteilynsä, oma sielunsa ja vain yksi ainoa vivahdus omine tuskan tahi ilon kerrostumineen. Oikea sana on vain yksi. Me puhumme paljon. Voi mennä kokonainen elämä — eikä ainoatakaan oikeata sanaa!

*

Mietelmien ei tarvitse olla ajattelua. Ne voivat olla itseviihdyttelyä. Siis jatkoa kehtolauluille vain.

*

Minä viihdytän sydäntäni, sillä tiedän, että se on ainoa omistamisen arvoinen, ja se on yksin minun.

*

Sain uskollisen toverin. Sen nimi oli Köyhyys. Hän seurasi ja seurasi minua, vaikka en hänestä pitänyt.

»Sinä teet minusta naurettavan», sanoin.

»Minun sisarpuoleni tekisi sinusta vieläkin naurettavamman», sanoi hän.

Voi olla, etten olisi kuontunut rikkaaksi. Rikkaan vaivat ovat monet ja suuret.

»Voisit ainakin joskus pysyä hiukan loitommalla», sanoin, »että saisin maistaa, miltä kunnioitettava elämä tuntuisi.»

Hän loittoni hiukan. Ja minä sotkeuduin kunnioitettavaan elämään. Se tuotti paljon puuhaa, paljon vaivaa. Jokaisesta pienestä kysymyksestä tuli suuri. Kaikki selvä sotkeutui. Heidän maailmansa oli vaativa ja hirvittävä. Ja kun minä jouduin rikasten pariin, ahdistettiin minua, sillä monella rikkaalla oli halu nöyryyttää niitä, joilla ei mitään ollut. Ja minä pelkäsin. Pakenin pois, pakenin pois. En tahtonut olla kenenkään tiellä. Näin että heillä oli oma maailmansa, johon minä en kuulunut.

Ja olin jälleen yksin. Ja Köyhyys tuli luokseni. Ja niin olemme vaeltaneet naurettavina. Mutta huolia on minulla paljon vähemmän. Ja aikaa jää minulle huvitella ajatuksillani. Eivät ne ole nekään mitään, mutta välistä kutsun niitä leikilläni rikkaudekseni.

*

Hiljaisuus.

Moni ihminen pelkää hiljaisuutta, ikävystyy, on kuin hän pelkäisi omaa itseänsä. Hän täyttää joutoaikansa hälinällä ja seuralla, menolla ja tulolla, tarkoituksettomilla sanoilla, vierailla ihmisillä, lukemattomilla suhteilla, joita hän hoitaa. Ja tiedätkö, mistä se johtuu? Kiireestä ja levottomuudesta. Luulen että se johtuu suurimmaksi osaksi vain tottumuksesta. On totuttu ajattelemaan, että kun ihminen istahtaa, on hänen otettava jokin työ, puhuttava toisille. — On häpeä istua jouten, istua ajattelemassa. Mutta ajatus, keskittyminen on ihmiselle tärkein. Levossa katsella itseänsä, miettiä tekojansa. Siinä on kuri, jonka ihminen itsellensä antaa: oppitunti, joka usein ei ole hauska. Mutta siten löytää ihminen itsensä, siten antaa hän suunnan töillensä, siten kokoaa hän voimansa suuremmaksi yhtenäisyydeksi. Ihmisen teot sietäköot tarkastelun, ihmisen ajatukset päivänvalon.

*

Kyllähän hyvät vaatteet antavat ryhdin kulkea kunnioitettuna valtateillä. Mutta hen-

kisillä valtateillä mitä suurempi taakka, mitä näännytetympi, sitä syvempään kumarra!

*

Me rakastamme jokaisessa enimmin sitä lasta, joka hänessä on säilynyt. Lapsen usko ja miehen tarmo ja nerous ovat luoneet ne suurtyöt, jotka ihmiskuntaa ovat enimmän rikastuttaneet.

*

Meidän ei tarvitsisi hävetä lasta itsessämme, koska siinä on se varsinainen elinvoima, jolla olemme kiinni elävässä, luomistyön alaisessa luonnossa. Lapsi meissä kysyy ja aikaihminen vastaa. Me luomme siten mukana ja näytämme lapselle, mihin aikaihminen pystyy.

*

Ja mitä on nukkemaailma lapsille? Se on kokonainen onnellinen kauneusmaailma, jossa ihmistaimi on kiinni koko rikkumattomalla pie-

nellä sielullansa. Meitä ei pitäisi koskaan täydellisesti siitä erottaa, sillä se on turvallisin maailma, mitä on. Meidät tulisi varovasti siirtää esim. historian kautta menneeseen maailmaan, joka on yhtä turvallinen, eikä meidän tarvitsisi hävetä lapsellisuuttamme harrastaessamme sitä. Mutta niin onnellisesti ei aina käy. Meiltä temmataan maailmamme ja annetaan surut sijaan ja surut tekevät meidät pieniksi ja karuiksi, ahdasmielisiksi ja koviksi. Harvat ovat luodut voittajiksi. Sillä harvoissa asuu voima ja kauneus. Minä tarkoitan, että lopullisen voiton ja yksilönsä katoamattomuuden voivat säilyttää vain ne, joiden sisäinen kauneus ja sielun rakenne jäävät kaiken ruman kolhinnasta huolimatta, jos eivät koskemattomaksi, niin kauniiksi aina. (Muistakaamme Kiveä taas!)

*

Me emme rakastaisi Tolstoita niinkuin rakastamme, ellemme näkisi, miten hän oli suuri lapsi. Ja lopputaipaleellaan lapsi kuljetti vanhusta ja puhui yksin. Liian yksinkertainen lapsi ja sammuva vanhus. Miehuudenaikaisesta suuresta

neroudesta ei ole jälkiä paljon. Lapsen kiihkeä, sammumaton kysymishalu ja kalpeata kaikua elämästä, kuulon kautta välittyvästä, on jäljellä. Mutta kysyvässä lapsessa on maanikon kiihkoa. Sairas lapsi, sanomme. Miten otti hänet asunnokseen nerous? Tolstoi on nero loistoajallansa.

*

Älä pelkää koettelemuksia, ne ovat se maksu, jolla lunastat varsinaisen omaisuutesi.

*

Vain se, joka on jotakuinkin kunnialla läpäissyt omista suruistansa, voi lukea luonnon suurta kirjaa sotkeutumatta joka tavulla.

*

Näen, että suora tie on lyhyin päämäärään. Mutta se on kaikista vaikein.

*

Kaino — rohkea.

Kaino pyrkii katselemaan liian usein toisten silmillä maallista itseänsä. Hän koettaa tehdä oikeutta aina muille. Hän erehtyy. Hän tekee vääryyttä itsellensä, jopa siinä määrin, että hän voisi pois pyyhkäistä itsensä muiden tieltä. Että kaino on suora teon mies, siihen johtaa hänet halu tehdä oikein, käydä säälimättä asiaan käsiksi, alistaa itsensä. Mutta jos tilanne on kriitillinen, kuuluu kainon ääni yli muiden varmana ja pelottomana. Hänen kainoutensa on tiessään, kun ei ole kysymys hänestä, vaan asioista. Hänellä on heikentymätön näkökyky, koska hän on sisäisen punnitsija.

Tästä lajista kainoja ovat suuret henkiset johtajat ja päälliköt. Taiteilija kuuluu heihin. Älkäämme erehtykö pitämään häntä liian pienenä.

*

Suuruuteen ei auta niin paljon oppi ja taito kuin usko ja uskallus.

*

Väärä kiitos tuntuu ilkeämmältä kuin väärä moite. Jälkimmäisen voi jättää huomioonottamatta, edellistä korjatessa loukkaa toista.

*

Ei sinun ihmisarvoasi määrää se, minkä osan olet täällä saanut itsellesi hankituksi, vaan se, miten puhdas olet, mitä vähemmän sinussa kieroa on. Oletko kutsunut paremman minäsi neuvospöytään päättäessäsi asiasi, vai maailmako on houkutuksineen läsnä?

*

Voi olla kokeneita, kirjavasti eläneitä, joilla kuitenkaan ei ole mitään kokemuksia. Voi olla jo lapsia, joiden elämättömät kokemukset ovat tarkkoja ja määrääviä. Kokemus on näkökykyä vain.

Voi olla lapsi, jolle kehdosta nähty kuutamo pysyy kuutamona aina, ja vanha, jolla ei ole varsinaisesti nähtyä kuutamoa koskaan. Emme taida sille mitään, että asiat näyttävät toisista erilaisilta kuin toisista.

*

Kaikkeen sulouteen vaaditaan jotakin, mikä hipoo syntiä, eikä kuitenkaan ole syntiä, vaan puhtautta, mikä on inhimillistä, eikä ehdotonta näköjään. Ehdottomuus loukkaa meidän helposti itsepetosta harjoittavaa sydäntämme, joka aina etsii teitä toisten luo.

*

Jos sinun elämänohjeesi on ollut ehdottoman puhdas, haudallasi seisoo vain pappi ja haudankaivaja (ellei välttämätöntä perhettä tahi rahojesi perijöitä ole), riippumatta siitä, rakastitko maailmaa vai et.

*

Päästäkseni toisen luo, on minun revittävä siltoja monia ja kieltäydyttävä paljosta. Kaikki pettymykset kannattaisivat, jos repimisen jälkeen löytäisi hituisenkaan rakkautta.

*

Ihminen ei ole koskaan liian vanha kaivatakseen, rakastaakseen, pysyäkseen uskollisena

ihanteilleen. Kun kaipaus ja rakkaus lakkaavat, on ihminen kuollut ja arvoton.

*

Me rakastamme kipeästi elämää, siksi meidän on vaikea kuolla ja irtaantua kaikesta, mikä meille on kallista. Meidän rakkautemme ei ole kuitenkaan siunannut meidän päiviämme, niinkuin sen olisi pitänyt siunata. Miksi? Koska me rakastamme täydellistä vielä enemmän kuin vaillinaista. Tämä täydellisyyden kaipaus on ajanut ihmiskuntaa eteenpäin villin erehdyksen tavoin: taisteluihin, kieltäymyksiin, tappioihin ja voittoihin. Se on tehnyt meidät vahvaksi ja heikoksi, se on niellyt meidän rauhamme, vienyt päiviemme levon. Ihmekö, jos meidän rakkautemme ei tuonut sitä siunausta ja tyydytystä, mitä sen olisi pitänyt tuoda. Ja kuollessamme, jos voimme sen tuntea, me kipeästi kaipaamme vielä elämää. Me olemme rakastaneet sitä. Ja huonosti selviytyneet siitä.

*

Kaipuun määrä on mitaton, mitaton. Vain kiire ja työ on paras lääke tälle sairaudelle, jota ilman ihmiskunta olisi joutunut kukapatiesi eläinkunnan armoille.

*

Olisiko ihminen onnellisempi, jos hän hallitsisi taivaat ja maat, eikä kuitenkaan tehtäväänsä pystyisi? Olisiko ihminen onnellisempi kuin on, jos hän hallitsisi vaikkapa koko maailman, johon järjestystä ja onnea ei kuitenkaan voisi rakentaa. Eikö ihmiselle riitä, että hän hallitsee vain oman itsensä, tuottaa onnea ympäristölleen tahi ottaa vastuulleen vain sen, mihin hänen todelliset voimansa riittävät.

*

Kun minä kaipasin ihmistä niin, että pelkäsin omaa seuraanikin, niin minun oli pakko hillitä itseäni ja asettua kuin Luojan kädelle. Ja minä huomasin, että olin onnellinen. Monet askelmat alaspäin jäivät astumatta, alennusta,

jota tunsin, ei ollut olemassa. Olin löytänyt varsinaisen itseni, sitä etsinyt, enkä tiennyt, että se oli niin lähellä.

*

Yksinäisyys.

Kun ei ole ainoatakaan muuta ihmistä kuin lääkäri, joka antaa sinun hiljalleen tuntea, että olet tiellä, silloin olet tiellä. »Lääkäri erehtyy» ja on poikkeus ja hänen syynsä ovat hyvin inhimilliset. Älä unohda, että kuiva hiekka on peitteeksi suloinen; minkä silmäsi värejä tarvitsevat, löydät ne siitä; minkä lohtua, on se tarjolla siinä. Sinun palkkasi on varma, älä etsi sitä väärältä taholta.

*

Me puhumme paljon kehityksestä ja kypsymisestä, mutta meidän olisi ihmeteltävä, kuinka vähän me täällä kovissa kouluissamme oikeastaan opimme.

*

Nähdä jolloin kulloin totuus, kirveltävä, on suuri lahja meille. Tehkäämme siitä hetkestä juhla katkeroitumatta ja haavoittumatta.

*

Jos sinä olet minulle paha, ärsyttää se minut väliin hyväksi ja herättää liikkumattoman älyni. Pääsisin kuitenkin suuriin tuloksiin, ellen itse myös olisi paha tahi ellen lankeaisi halpahintaiseen suruun ja älyttömään neuvottomuuteen. Kaikki vuorovaikutus, jopa joskus meihin suunnattu alhaisuuskin, antaisi tuloksen, jos olisimme älykkäitä ja jos meissä olisi rautaa enemmän.

*

Jos pudotat vesipisaran kipinälle, se sammuu. Jos sanot oikean sanan aikanansa, voi sillä pahan kipinöidessä olla yhtä suuret seuraukset. Meillä ei ole oikeutta passiivisina katsella maailmanmenoa, jos ymmärrämme, milloin meidän toimintamme on tarpeen.

*

Vahvin tunne meissä (jos vaistoista emme välitä), on kaipaus. Sen jälkeen rakkaus, sen jälkeen viha. Mitkään olot ja täyttymykset eivät tätä järjestystä muuta — eivät muuta kuin kuolleet pisteet tahi luonnolliset kuoliot sielussamme.

*

Me ajattelemme usein kirkkaimmin jonkinlaisen vihan ärsyttäminä. Ja ajatuksemme ovat oikeat, jopa vapauttavat, jos olemme vihamme herra. Koskaan emme ajattele yhtä kirkkaasti rakkautemme liikuttamina, koska rakkaus on meidän herramme ja me vain sen asuinsija.

*

»Rakastan elämää ja jään rakastamaan sitä.» Miten yksinkertaiset sanat, jotka näyttävät tyhjiltä, mutta jotka voivat sanoa kaiken.

*

»Se, mitä te tahdotte, että ihmiset tekisivät teille, se tehkää myös heille.» Se on kaikki,

mihin olen päässyt, ja sekin on jo vuosituhansia sitten sanottu, ja sen olen sieltä mieleeni lainannut ja parhaimpina hetkinäni todeksi huomannut.

*

Jos minä annan »vihamiehilleni» anteeksi seitsemän kertaa tahi seitsemänkymmentä kertaa seitsemän, niin minä en kylliksi anteeksi anna. Minun koko elämäni on anteeksiantoa oleva. Minun koko elämäni on anteeksiantoa pyytävä. Silloin minun suhteeni on, niinkuin minun sydämeni sen tahtoo.

*

Mitä kaikkea me teemme, että onnellisiksi tulisimme! Kuitenkin onni viipyy, sitä ei missään näy. Miksi siis tämä turha puuha, joka ei hyödytä meitä, eikä olematonta olevaiseksi tee!

*

Ei mikään ole niin turhaa kuin se, että ihminen etsii onneansa. Ensiksi onnea ei ole ja toiseksi kaikki haluaminen on pyyteellistä. Jää

kuormansa kantaminen ja velvollisuuksiensa täyttäminen ja vaikeuksien voittaminen sen lisäksi, mitä ihminen itsestään sisäisesti voi tehdä.

*

Meidän ajallemme eivät sovi toisten aikojen ihanteet. Meidän sydämillemme ja järjellemme eivät puhu enää monet menneet suuruudet. Goethe on vanha, hän ei tajuaisi eikä hyväksyisi meidän demokraattista ja kiihkeätä aikaamme. Älä pyydä häntä jokapäiväiseksi seuraksesi. Suurissa juhlissamme olkoon hän kunniavieraamme vain. Silti älä koskaan kiellä tehtyä työtä. Se on ollut välttämätön paras ja sitä myöten meidän ajatuksemme on astunut kerta.

*

Moni ajattelee lopuksi, että jos saisin elämäni takaisin, menettelisin toisin, suuntaisin elämäni toisin. Kuitenkin se tie, jota hän kulki, voi olla ainoa oikea tie, ja paras mahdollinen. Niin vähän me oikeastaan tiedämme oikeasta ja väärästä.

*

Me puolustamme erehdyksiämme aina syyttämällä toista. Jos ei muuta, sanomme, että elämä on hurmannut meitä ja teettänyt tyhmyydet meidän mieltämme kysymättä. Me tahdomme olla toki siveellisiä. Elämä houkutuksineen kun on epäsiveellinen, saa se vastata teoistamme! Ehkä ei niinkään hullu syytös. Lapsikin sanoo: »Uni minut petti, olisin valvonut muuten.»

*

Synnyttyämme otti joku elävä olento meidät käsillensä, emmekä siitä mitään tienneet. Elämä ei ollut vielä meidän. Viimeksi ottavat jotkut elävät olennot meidät käsillensä, ja vielä vähemmän siitä mitään tiedämme. Mikä on välissä, muodostaa tietoisen elämämme.

*

»Ihminen on, mikä on», sanotaan, »eikä opettamalla sitä miksikään saa.» Ja kuitenkin nykymaailmaa vaivaa tiedon puute. Jos olisi todellista tietoa ja hedelmällistä oppia saatu, ihmiset sijoittuisivat rauhallisina paikoillensa ja kehi-

tyksen vauhti olisi toinen. Nyt hukataan aika suuriin laumaliikkeisiin, kiihoitetaan tiedottomien ihmisten intohimoja milloin milläkin iskusanoilla. On ainainen sotatila, puute ja sekaannus. Taistelu olemassaolosta. Tämänaikainen maailma kärsii sivistyksen puutteesta. Ne ovat helposti lausuttuja sanoja. Mutta kierreltyään monimutkaisempia ratoja tulee ajatus näihin helppoihin sanoihin. Meiltä puuttuu todellinen sivistys, oppia, tietoa ja kasvatusta.

*

Lisätä tuskaa tänne on suuri synti. Kokonaisuuden kannalta katsoen on jokaisella yksilöllä yhtä suuri velvollisuus mitata askeleensa, punnita tunteensa ja ajatuksensa, koska me muodostamme yhden kokonaisuuden: ihmiskunnan.

*

Veljesviha samoin kuin sota ovat todistuksia meidän todellisten tietojemme puutteellisuudesta ja meidän suuresta kyvyttömyydestämme elää ihmisiksi.

*

Sanotaan: Ihmiskunta väsyy tappelemiseen. Olisiko ihmiskunta siis niinkuin suuri yhteinen perhe, joka on riidellyt ja tapellut itsensä näännyksiin? Yhteinen perhe? Mutta silloin monet teot ja tavat eivät olisi oikeita. Sillä kuristaisinko minä lapseni tahi veljeni siksi, ettei hän usko minun sanojani, ettei hän noudata minun tahtoani tahi ettei hän anna minulle kaikkea, mitä hulluun päähäni mahtuu anoa? Tuhoamallako perhettäni minä oikeuksiani hakisin? Ei. Ihmiskunta ei ole perhe. Kansakunnat eivät väsy taisteluun muuta kuin varustautuakseen yhä, kootakseen voimia ja hyökätäkseen jälleen toistensa kimppuun. Ei, perhe ei ihmiskunta vielä ole. Joskus kenties, joskus. Mutta sen tulevia vaiheita emme pysty näkemään, emme tietämään, mitä tapahtuu, emme aavistamaan, mitkä kansojen kohtalot ovat.

Miten yksityinen ihminen näyttää vaarattomalta ja vähäpätöiseltä. Mutta koottuna yhteen heidän tahtonsa tekee jo historiaa.

On siis varottava jo yksityistä ihmistä, ei jätettävä hoidotta sitä. Ainoa hidas keino: kansojen, yksityisten sivistäminen. On turhaa

luulla, että olet vähäpätöinen, vaikket näkyvällä paikalla seisoisikaan. Sinulla on vastuu vaatimattomanakin osasena.

*

Mitä antaisimmekaan, jos lapsemme olisivat täydellisempiä kuin me. Ihmiskunta tuskin onkaan niin itsekäs, kuin miltä se selviytymättömänä näyttää. Rakkaus lapseen on suuri valopilkku ja saattaa hellästi kokonaisuutta ajattelemaan.

*

Se vihan määrä, harhaan johtautuva energia, joka tuntuu niin tuhoisalta näissä oloissa, todistaa meille kuitenkin, kuinka ihminen on kehityskykyinen ja järjestää maailmansa täydellisemmäksi vielä, sitten kun hänellä on ollut tilaisuus saada parempi kasvatus ensin.

Vihamme juuret ovat ajassa. Mutta me luomme aikamme. Siksi emme ole syyntakeettomia muuta kuin tiedottomuutemme osalta.

*

Aika on muuttunut, sanotaan. Me emme sitä huomaa, sillä aika ei ole mitään ulkopuolellamme olevaa, se on meissä itsessämme. Ihminen on sama. Pienet ajatusvivahdukset muuttuvat. Me sovellumme niihin, me käytämme kaikki hyödyksemme. Elämä on vain vaatimaton oppikoulumme. Hyvä oppilas sanoo: Aika on muuttunut, minä ymmärrän sen. Huono oppilas epäröi vaikeuksineen ja ehtoineen, hänestä on aika vaikea aina. Se on samaa taistelua, syventymistä, epäilyä.

Saadaksesi oikeat suhteet on sinun levättävä hetkinen asettumalla itsesi ja »aikasi» ulkopuolelle. Juuri huonona oppilaana eivät ajatustesi tulokset ole niin helppohintaisia ja summittaisia kuin hyvien oppilaiden nopeat päätelmät.

*

»Vapaus, veljeys, yhdenvertaisuus», on sanottu. Pyyhkikäämme niistä pois vapaus ja yhdenvertaisuus ja tunnustakaamme vain veljeys, joka jo sitoo meidän vapautemme ja tekee vaarattomaksi meidän eriarvoisuutemme.

*

Älä halveksi toista, et tiedä, mitä hän virheittensä alle kätkee, ehkä kauneinta inhimillisyyttä, kunhan hän kahleitansa katkoo ja selviytymään pääsee. Ja jos ei hän, kuka tietää, eikö hän ole juuri se rehevä maa, josta tulevaisuudessa parhainta kasvaa.

*

Kun sinä moitit ihmistä, moitit sukulaistasi, moitit itseäsi. Siksi olet sinä surullinen moittiessasi. Kuulummehan yhteen ja vastaamme toinen toisestamme.

*

Maailma on tehnyt sinulle pahaa ja vääryyttä paljon. — Arvellaanpa. Sinä et voi saada hyvitystä, et voi muuta kuin anteeksi antaa ja poistua sen luota, koska aikasi on rajoitettu. Ota vihassasi aina huomioon se.

*

Ei ole kunniaksi aina suuttua, mutta kunniaksi on aina ymmärtää asiat. Kuitenkin voi

vihasi olla oikeutettu. Taiteilija luo joko vihasta tahi rakkaudesta tahi molemmista. Mutta ne yksin eivät riitä sanelijoiksi, vaikka sinä annat niiden ehkä lausua alkusanat.

*

Vihaamme paheellisuutta. Paheellisuus jää kuitenkin jälkeemme ja vihamme on usein lyhytnäköistä. Pyyhkikäämme pois maailma silmiemme edestä ja hiljentykäämme hetkiseksi. Mitä kauemmaksi jää maailma, sitä syvempi on rauhamme, mutta sitä kauemmaksi itse elämästä joudumme. Kolkutamme kohta sitä porttia, jonka takaa ei takaisin tulla, jonka takana ei paheellisuutta ole.

*

Kuka tahtoo minua lyödä, saa sen melkein tehdä, sillä minä rakastan saada nähdä ihmisluontoa. Kuka tahtoo minun kansaani lyödä, häneen minun suhteeni on toinen, sillä minä rakastan kipeästi tätä maata, tätä kansaani.

*

Meidän mieleemme voi kohota hirveä hätä. Mistä? Omasta kohtalostammeko, perheemmekö kohtalosta? Ei. Kansamme kohtalosta, sen tulevaisuudesta. Me olemme aikanamme jokainen kiinteä osa siinä sillassa, jonka yli tulevaisuus kulkee. Ja meidän hätämme johtuu siitä, ettemme tiedä, olemmeko tehneet kaikki, mitä olisi voitu ja olisi ollut tehtävissä, että silta olisi luja. Tulevaisuus, mikä olet? Tulevaisuus, oletko onnellisempi? Tulevaisuus, säästytkö pahemmalta kuin me?

*

Kuinka rikkaat ovat maailman ja elämän antimet. Kaiken me näemme, kaikki ne ovat kätemme ulottuvilla. Mutta kun me kurotamme kätemme niitä kohti, kaikki pakenee, tyhjyys, toivoton tie on edessämme. Meille ei anneta mitään ilmaiseksi, meidän on ansaittava, etsittävä, ja vähäinen saaliimme on kaikkea muuta kuin houkuttava. Kuinka pienet olivat maailman ja elämän antimet ja kuinka lujalle otti, että vihdoin häpeämättä voimme näyttää köyhyytemme ja tunnustaa rehellisen tappiomme.

*

Meille on tärkeätä harjoittaa hyväntekeväisyyttä huolimatta siitä, onko pyyde puhdas vai ei itsekkäisyydestä. Hiveninen itsepetosta ei haittaa, kun taas kovuus ja ankara arvostelu haittaavat sekä kokonaisuutta että yksilöä, hävittäen paljon suloutta elämästämme.

*

Taivaan valtakunta on sydämen hyvyys meissä.

*

Tehdä oikein, niin, emmekö ole koettaneet tehdä sitä, ellemme hyveellisyydestä, niin ainakin pelkuruudesta ja arkuudesta.

*

Koti.

Meidän kotimme on vallattava omaksemme päivä päivältä, hetki hetkeltä, muutoin on se vain tavallinen markkinapaikka.

*

Montako kertaa on nähty, että hyvä työ tuottaa kiitoksen? Siunauksen se tuottaa aina.

*

Ulkonaisesta kunniasta pitävät saidasti kiinni ne, joiden elämässä ei ole paljon sisältöä. Tosi kunniallisuuttaan eivät edes huomaa ne, joiden sydän on täynnä inhimillisyyttä ja hyvyyttä.

*

Vain vapaat pystyvät arvioimaan vapaita ja epävapaita.

*

Vapautuakseen lukemattomista kahleista on monet lyönnit kestettävä. Yhä uudelleen ja uudelleen ovat päivät rikkaat niistä. Ihmeteltävä on sydän, joka on melkein murtumaton.

*

Monien matkavarustustemme lisäksi tarvitsemme suuret määrät ystävyyttä ja ystävällisyyttä vastapainoksi sille paljoudelle pahaa

mieltä, jolla maailma koettaa järkyttää meidän oikeuttamme kulkea omaa suoraa tietämme loppuun saakka. Se kivitys, jota usean osalle sattuu, tarkoittaa tielle uupumista. Se on tiedotonta leikkiä, mutta ei vaaratonta. Vaaran väistää usein, kun on sillä kertaa ajattelematta sitä, mitä tapahtui, kulkee vain eteenpäin. Eikä matkan karuus tunnu, jos jokin ystävällinen sana kaikuu yksinäisen vaeltajan korvissa.

*

Jos kerskaat rikkauttasi, kerskaat vain tyhmyyttäsi. Sillä oikea rikkaus saa meidät tuntemaan vain köyhyytemme.

*

Mitä sinulla on omaa muuta kuin sydän, ellet sitäkin ole tyhmästi kiinnitellyt?

*

Ja'a sydäntäsi tuhansille, niin ei siitä mitään jäljelle jääkään.

*

Suureen lahjakkuuteen kuuluu hyvä sydän, joka on altis ja puhdas pyyteissään. Sydämetön lahjakkuus johtaa keinottelujen teille, jotka taas johtavat ihmiset erilleen toisistansa.

*

Olen usein ihmetellyt, miten vähäiset lahjat tarvitaan syvään, oikeaan rakkauteen, joka korvaa huomattavan lahjakkuuden, pitää koossa maailmaa ja muodostaa todellisen yhteyden monisäröisten, monivikaisten ihmisten keskuudessa, ihmisten, jotka harhailevat kuin eksyksissä oikeilta poluiltansa.

*

Joka sanoo, että rakkautta ei ole, hänen täytyy myös sanoa, että vihaa ei ole. Mutta rakkautta on kaikkialla kuten vihaakin, se vain piileksii siellä, mistä emme sitä usein löydä, ja on paennut pois sieltä, missä sitä luulimme olevan.

*

Ystäville.

Te moititte minun sydäntäni, koska ette tunne sitä. Oletteko nähneet, miten haavoittunut pikku lintu pelkää auttajan kädellä. Pakottaako sitä laulamaan? Ja mistä? Kauhu täyttää sen. Se vapisee ja vapisee, ette sen laulua silloin kuule! — Ei moitteenne ole paha. Vika ei ole teidän, se on minun.

*

Tunteilla on paljon varaosia. Kun joku niistä on kulutettu, tietämättämme asetamme toisen sijalle ja elämämme vauhti pysyy ennallaan.

*

On monenlaista kerjäämistä: leivän, rahan, aseman, maineen jne. Leivän kerjääjän tie voi olla puhdas, samoin rahan kerjääjän. Aseman kerjääjän tie on arveluttava. Mutta maineen kerjääjän tie on likainen aina. Hän vaineksii, ostaa, myy, etsii heikot uhrit, jotka luvatuista eduista kaatavat toiset. Hän on vaarallinen

aina, sillä hän on ovelin kaikista ja hän peittää jälkensä. Hänen puuhakkaan työnsä tulos ei ole sen vaivan veroinen, mitä hän näkee. Mutta niinkuin kleptomaani ei voi päästä sairaudestaan, ei hänkään voi irrota oveluudestaan.

*

Sinä, joka viisauksiisi sotket käytännöllistä viekkauttasi, et vielä tiedä, mitä on elämä ja millä se lunastetaan.

*

Taitavinkin teeskentelijä jättää tietämättään vaivalloisiin aituuksiinsa kylliksi suuren aukon, josta näkevä voi pujahtaa sisään, jos teeskentelijään yleensä viitsii millään tavalla suhtautua.

*

On kuin olisimme lyöneet nuorina vedon siitä, voiko läpi elämänsä purjehtia suhteellisesti rehellisenä vai eikö. Sinä ovelana ja viisaana löysit erinomaiset kulkuväylät ja helpot voitot

ja nauroit tuolle rehellisyyden naiiviudelle. Elämä on suunnilleen purjehdittu. Sinua ovat seuranneet voitot, minua tappiot. Mutta häpeällinen on suuri naiiviuteni, kun en vieläkään tiedä, oletko oikeassa vai etkö.

*

Sinä havittelet valtaa? Mutta mitä on valta ilman suuria töitä, suurta antamista ja suurta alttiutta. Se on pyyteellisen kerjäläisen tahi ovelan kauppiaan ansaitsematonta ja kuollutta voitto-osuutta.

*

Taistelu vallasta on hirvittävä ja tuhoisa, sillä usein siitä taistelija ei ole tietoinen vähäpätöisyydestään eikä tekojensa seurauksista.

Sivistyneimmät ovat ulkopuolella valtataistelujen. He eivät uskalla ottaa vastuulleen monien kohtaloita ja tuntevat voimiensa rajoittuneisuuden.

Valta väärissä käsissä on hirvittävä, etenkin jos ympäristö ei ole raa'asti taistelukelpoinen.

Taistelu turhuutta vastaan saattaa vain hukkaan monen elämän. Siksi henkisten aseitten tehokkuutta ei koskaan ole väheksyttävä.

*

Yksi läksy, jota emme opi, on läksy päiviemme lyhyydestä. Taistelu olemassaolostamme on luonnollinen ja selvä, mutta taistelu vallasta, rahasta, kunniasta johtaa meidät harhaan, jopa vääriin tekoihin ja vääriin arviointeihin. Kaikki kilpailu on luonnollista, mutta vain synnynnäisellä voittajalla on oikeus tuloksiin tahi taakkaan. Moni väärä voittaja ja väärinpelaaja sekoittaa pelin kiihkoissansa. Jopa niin, että muutamana aikana maailman tapahtumat voivat muodostua hirveiksi.

*

Täydellisen näköinen ihminen ei meistä ole hauska. Me epäilemme hänen rehellisyyttään. Meidän vaistomme ei ole väärä. Me löydämme hänestä kovan pohjapiirustuksen, jossa kaikki

inhimillisesti arvokas ja kaunis on raa'asti tylpistettyä. Meitä loukkaa ihmisen epäinhimillisyys ja eloton virheettömyys.

*

En ole vielä tavannut ketään, joka olisi särötön ja virheetön. Ja miten ikävä sellainen ihminen olisikaan. Miksi siis loukkaantuisin, jos minun virheeni huomataan ja avuni väheksytään. Arviointi ei saa edes tehdä kipeää minulle. Voin pyrkiä irti virheistäni, mutta en olla luonnoton ja arka omasta itsestäni.

*

Minä pelkään maailman arvostelua. Kuitenkin jokainen on samantapainen kuin minä. Me rakastamme elämää ja nautintoa, kammoamme kuolemaa ja pahaa. Kaikki suuret tunnot ovat meille yhteiset ja vain pienissä seikoissa eroamme. Mikä estää meitä tuntemasta, että kuulumme samaan perheeseen kaikki? Meillä ei pitäisi olla mitään pelättävää eikä muuta salattavaa kuin monet huokauksemme.

*

Pelkään väärää tekoa lapsen lailla. Kuitenkin kauhukseni tunnen, että kannan syntejä, joita en ole tehnyt. Kannanko näin menneiden polvien taakkaa vai koetanko tukahduttaa näin mahdollisten tulevien pahojen tekojen kasvun?

*

Ei ole sanottu, että se, joka on paljon nähnyt maailmassa, on enemmän nähnyt kuin se, joka on vähän nähnyt maailmassa, jos se, joka on vähän nähnyt, on todella tarkkaan ja syvästi näkemänsä ymmärtänyt.

*

Aikaa vie tekojensa tarkkailu, aikaa vie itsensä ohjailu, enimmän aikaa sisäisten kipujensa parantelu. Ja kuitenkin se on ainoa kannattava keino terveenä pysymiseen.

*

Ei kenenkään pitäisi kadehtia toisen puhdasta elämäniloa eikä pyrkiä ryöstämään sitä kal-

leutta, mikä hänellä on: puhdas, raikas mieli ja avoin, hyvä sydän. Me emme loukkaa lapsia, joissa me tämän näemme, mutta vanhoina voimme katkeruudessamme unohtaa, että rikkautta on niin monenlaista ja henkinen terveys aina itsekullakin erilainen.

*

Paljon vähemmällä älyllä kuin luullaan, tullaan toimeen, jos ihmisellä on valpas sydän. Pelkkä älykäs ihminen on mielenkiinnoton kone. Pelkkä sydän, ilman älyä, on naurettava harhoinensa, jotka muodostavat ensiluokkaisen opetusaineiston älyllemme.

*

Me luotamme tutkimusten tuloksiin melkein sokeasti. Kuitenkin voidaan tieteissä — paitsi puhtaasti matemaattisissa — valehdella yhtä taitavasti kuin muillakin elämän aloilla, johtaa näkyviin sellaiset tulokset, jotka ovat jostakin syystä tutkijalle edullisia, rakastua intohimoi-

sesti omiin valheisiin ja välistä koettaa vahingoittaa päinvastaisten tulosten tekijöitä. Tiede ei ole ehdotonta eikä tiedemies töineen ulkopuolella tavallisten kuolevaisten virheitä.

*

Suuret totuudet ovat yksinkertaisia asioita. Monimutkaiset asiat kätkevät usein valheen eri tingintämuotoja.

*

Olla profeetta, se on lapsen leikkiä. Tuntea maailma, sijoittua siihen, olla oikeudenmukainen, vaikka näkee kaiken, siihen eivät profeettain voimat pysty.

*

Prometheus-intoilu vanhan miehen totisesti tulkitsemana hymyilyttää meitä. Me rakastamme Prometheuksessa nuorukaisen intoa ja nuorukaisen tyhmää uhmaa. Huonosti se sopii

harmaahapsiselle, yhtä huonosti kuin »mikä on elämä», »minne se kulkee», »mitä varten elämme» sopii täysikasvuiselle.

*

Jos voisit tuntea maailman ja ihmisen, ei vain päällä, vaan myös sydämellä, eikä löytyisi enää sitä pöyristyttävää eikä loukkaavaa, joka rikkoo mielenrauhasi ja ryöstää elämänilosi, voisit kehua olevasi terve ja täysikasvuinen.

*

Rehellisyys maan perii, sanotaan, ja maa perii rehellisen niinkuin epärehellisenkin. Mutta ennenkuin rehellinen saa tämän palkkansa, on hän maahisten kiusattavana, hänen polkunsa ei ole enää edes polku, hän harhailee epätoivonsa aarniometsissä kompassinaan ainoastaan oma sydän ja oma järki.

*

Lahjaton ihminen on itserakas. Lahjakas ymmärtää, että hänen erikoiskykynsä velvoittaa häntä palvelemaan toista. Hän on tietoinen erikoisuudestaan jollakin alalla ja hän on tosiylpeä saattaakseen toiset osalliseksi siitä, mikä on yksin hänen. Antaminen on hänen jaloutensa merkki. Palvella toisia, tuntematta nöyryyttävää pakkoa. Ja palvella siten, että toiset niin vähän kuin mahdollista huomaavat sitä. Oikeastaan siinä on ihmisen elämän suuri onni. Palvelu ja alttius liittävät hänet toisiin. Sen kautta hän alistaa itsensä yhteiselle elämälle. Eikä se ole kieltäymyksen karua tietä, se on rakkauden onnekasta tietä.

Mikä tekee äidin niin onnelliseksi? Äidinrakkaus. Mitä on äidinrakkaus muuta kuin ainaista palvelua, itsensä alistamista toiselle, toteuttaakseen lapsessa parasta itseänsä.

Yksilöllinen eristäytyminen on komeata, jos sillä luodaan jotakin ja jätetään jälkeen jotakin. Se on sallittua, jos yksilö on vaikeasti sulautuva aikaansa ja ympäristöönsä. Mutta se on pientä, jos ahneus ja itsekkyys tai liian suuri luulo omasta arvosta sanelee raja-

muurit. Se ihminen on kuin kuiva oksa elämänpuussa; jos se karisee pois, ei puu mitään kärsi.

*

Sinä erehdyt. — Hyvä, kaikki olemme erehtyväisiä, erehdyksesi voit korjata, kunhan et katsele itseäsi pahan maailman silmin ja rangaistustasi moninkertaista.

*

Pahin rangaistus on alemmuudentunto, se syö sielumme terveet solut ja vieroittaa meidät terveestä elämänyhteydestä.

*

Jos lepo puuttuu mielestämme ja teemme kiihkoisesti kaikki, teemme tyhmyyksiä emmekä pysty arvostelemaan tekojamme. Siksi mielemme raukeneminen hyödyttömänkin näköiseen lepoon on tarpeen. Se on kuin uni, jossa virkistymme.

*

Odotas, tuossa kulkee varjo, tuossa on valoa, nehän ne muodostavat kauneuden ja muodot. Niinpä ihmisissä: tuossa kulkee avuton perusajatus, tuossa kirkkaus, nehän ne muodostavat häikäisevän ihmisyyden ja sen monipuolisen kauneuden, johon katselija rakastuu.

*

»Hän on pintapuolinen ja jokapäiväinen», sanotaan. Mutta se ei ole oikeastaan kohtuullista moitteena. Ne ovat nämä pintapuoliset ja jokapäiväiset, jotka varsinaisesti ikävimmän taakan kantavat ja vähimmän palkan nauttivat — jos palkkaa ollenkaan. Meidän palkkamme on lopulta meidän epäaineellinen kärsimyksemme ja näkemyksemme selviäminen ja kirkastuminen.

*

Parjaus kuuluu lastenkamariasteelle. Oikea lapsi, jolla on synnynnäistä vaistoa ja joka on normaali tahi on saanut jonkinlaista kasvatusta, ei parjaa koskaan. Varo, etteivät sinun

sydämesi puutteet ja kasvattamattomuutesi tule ilmi huviksi heitellyissä parjaussanoissa. Nautintosi on suhteellisen pieni ja matala. Ja jos sinulla on aikaa kuunnella ja opit kuuntelemaan, tunnet, miten itsekin soimaat siitä itseäsi. Ja yhä jos kuuntelet itseäsi, tulet tarkemmaksi ja näet, että paras opettaja asuu sinun omassa itsessäsi.

*

Se joka sairastaa kiusanteonhalua, sairastaa parantumattomimpia tauteja. Sillä vuodet ja vuosikymmenet saavat vierähtää ja vierähtävät eikä parantumisen oireita vielä silloinkaan tunnu, kun viimeisimmät ajatukset mekaanisina mielessä välähtävät. Vain ankara kasvatus ja taudin tuntemus voi joskus ympäristölle tuottaa jonkinlaista helpotusta.

*

Jos emme elä huijarien tavoin, vaan suunnilleen tunnollisesti koetamme kulkea tietämme, saamme tuntea, että voimamme usein loppu-

vat. Mutta lievennykset eivät ole meitä varten. Meitä auttaa vain sitkeys ja rehellisyys, ehkä eivät aina nekään. Ja silloin toiset juoksevat päittemme päitse — kilparadallansa.

*

Jos minä vahingossa, tahtomattani luen toisen salaiset ajatukset, niin minä pelkään. On kuin koko maailma olisi kohta kämmenelläni. Tuntea toisten salaiset ajatukset on rasittavinta, mitä tiedän, sillä se sysää minut samalla ulkopuolelle elämän.

*

Tuttaviesi silmistä vastaan tullessa sinä luet, oletko maineessa vai et. Älä pahastu, jos joku sinulle virnistää. Kansan kasvoilta luet sen, millä sivistysasteella mikin on. Saat ilmaisen läpileikkauksen kansasi sivistyksestä, tarkemman, kuin mitä parhaat tilastotieteilijät pystyisivät aikaansaamaan.

Kiitä siis onneasi vain, että sinua armoitetaan sillä.

*

Me erehdymme usein katseista. Katseet valehtelevat karkeasti. Emmekä me luotakaan yksin silmiimme. Harvemmin me erehdymme äänen suhteen. Meidän korvamme on paljon tarkempi kuin silmämme. Meidän tulee vain tottua maailman näyttämöön.

*

Liukas seuraihminen saattaa puhua yhtenä hetkenä sitä, toisena hetkenä tätä. Eikä hänen tarkoituksensa ole valehdella. Hän tahtoo vain huomauttaa, ettei häntä tarvitse ottaa ihmisenä lukuun. Hän on jonkinlainen ystävällinen soittokone.

*

Me olisimme aivan toinen ihmiskunta, ellemme olisi liiaksi täynnä itseämme ja ellei meitä pilaisi niin pieni heikkous kuin itserakkaus.

*

Älä luota ihmisiin. Hurskaimmankin näköinen voi olla itse viekkaus. Mutta tee itsesi

luotettavaksi. Se, mikä siitä pettymystä ja ulkonaista vahinkoa syntyy, ei ole mitenkään verrattavissa epäluotettavan alemmuudentuntoon eikä hänen lopullisiin romahduksiinsa.

*

Siellä, missä ei uskoisi, on hyvyyttä. Siellä, missä ei odottaisi, on pahuutta. Tulen sokeaksi, tulen toivottomaksi. En luullut itseäni niin yksinkertaiseksi ja petettäväksi, kuin miksi aika on minut näyttänyt. Ihmistuntemus, yksinkertaisen näköinen oppi, mutta yksinkertaiselle loputonten pettymysten oppi. Ole varuillasi, jokainen on sinun vihamiehesi kenties. Voisi olla parempi, ettet tuntisi heitä, voisi olla parempi, ettei näkyisi sinua missään, voisi olla parempi hiipiä syrjäteitä, — ellet ole syntynyt miekkamieheksi, ellet ole valmis takaisin lyömään.

*

»Mikä häpeä syntyä tänne, mikä häpeä elää nykyisillä ehdoilla täällä. Onnellisia, jotka eivät tänne syntyneet kilpailemaan tyhjästä, häpäi-

semään itseänsä pyyteinensä, sotkeutumaan yhteiseen vereen, jonka teoista historiat kauheuksia kertovat ja tulevat kertomaan.» Niin, niin sanot sinä tuskissasi, ruoskiessasi itseäsi. Mutta sinun sanasi ovat heikkous ja sydämesi ahdistus on sairaus. Aika ei ollut sinulle sopiva, sinun olisi pitänyt saada elää sävelten eikä tykkien jyskeen maailmassa. Sinun täytyisi tuntea historiaa enemmän ja syventyä luonnontieteisiin.

*

Nuori on usein katkera, kun ansaittu menestys ei seuraakaan hänen ansioituneita tekojansa. Kuitenkin on nähty, että ansioituneenkin menestys on tehnyt ansioituneen vain rikollisen veroiseksi, puhumattakaan ansiottomasta menestyksestä, jota harva kestää.

*

Sinä asetuit taisteluasentoon ja rehellisenä taistelit, kun elämä, kohtalosi sitä vaati. Ja kärsit tappiot. Toinen, jonka lahjoja epäilit ja

jolle ehkä nauroit, luikerteli ovelana sivuitsesi ja korjasi voitot. Mitä sinä siitä opit? Et mitään. Sillä sinä tekisit vieläkin samoin. Korkein oppisi on se, että sinä kuulut menettäjien luokkaan, toinen voittajien luokkaan, mutta ei siksi, että oveluus on viisaampaa kuin rehellinen taistelu, vaan siksi, että muu kokoonpanosi ja muut voimasuhteet sen niin määräävät.

*

Nuorena tarvitset kiitoksen, keski-iällä tarvitset kritiikin. Vanhana on työ sinulle suuri armo. Asetu ulkopuolelle kritiikin ja kiitoksen.

*

Ennen en ajatellut, että oli »vanhoja» ja »nuoria», vaan että oli haavoittuneita ja vähemmän haavoittuneita ihmisiä. Sitten vasta, kun ikäni erämaahan ei eksynyt elvyttävää eloa, tajusin, että olikin vanhoja ja nuoria.

*

Nuoruus, joka on minun herrani, naurahtaa minulle ja sanoo: »Ei mitään siteitä ole vanhan ja uuden välillä, paljonpa sinä sukupolvista luulit!» Kuitenkaan en minä ankarasti katsoen mitään luullut. Sydämeni elämänkaipaus ja melkein tietoinen itsepetos ei suuri rikos liene.

*

Jotkut ostavat mainettansa naulan ja unssin kerrallansa ja säästävät sitä saidasti. Jotkut ryöstävät sen toisilta ilmaiseksi. Jotkut ansiokkaan työn tehneet jäävät ilman sitä joko toisten oveluuden tahi oman vaatimattomuutensa tähden. Mutta harvoin ajan vaaka jättää asiat uudelleen punnitsematta. Ja jos jättää, työn vaikutus aina jääpi.

*

Sinua ei oikein ymmärretä. No, mikäs siinä, asia ei ole ollenkaan niin vaarallinen, kuin miltä se näyttää. Kun olet tottunut pieneen epämukavuuteen ensin, saat suuren vapauden pal-

kaksesi. Sinua eivät sido vähäiset suhteet, henkesi eteen leviää inhimillinen komedia rehevänä ja supistamattomana, sinun seurapiirisi on suuri ja vaivaton. Mitä muuta sinä pyydät? Orjien liehakoimistako vielä?

*

Me ostamme ystävyyttä ja maksamme siitä kalliin hinnan. Ja lopulta, kun meillä ei ole millä maksaa, huomaamme suuren hiljaisuuden ympärillämme. Tuntematon oli meille tämä maailma, kun tänne tulimme, melkein yhtä tuntematon koleudessaan, kun täältä pois lähdemme. Vain erehdykset loivat ne värikkäät kuvat, jotka meitä suuresti hurmasivat ja joita elämäksi sanoimme.

*

Minä olin valinnut kaitaisen polun ja ajatellut, että tuolla polulla kulkea on rauhallista. Mutta sillä polulla olikin eksyttävämpää, usein pimeni eikä polkua näkynyt, usein eksyin ja

kauhu ahdisti minua, usein kompastuin ja jalkani verille kävivät. Ja minä kuljen ja kuljen yksin, ja minun rohkeuteni pettää. Milloinkaan en saa tietää, olinko väärän valinnan tehnyt ja löydänkö vielä etsimäni rauhan.

*

Niin paljon naurettavaa on maailmassa, mutta tuskan otekin on niin hellittämätön, että naurut jäävät nauramatta, ja koko elämä on vain harmaa päivä ja paremman odotus.

*

Kaikki vääryys, mitä teemme toisille, kasvaa suureksi taakaksi. Joka sitä ei tunne, on rikollinen peluri täällä.

*

Katson peiliin, näen vanhan, surullisen kulkurikoiran kasvot, koiran, jota on monesti potkittu. Rumat? Niin luulin ennen, mutta erehdyin. Ruma olen nyt vasta. Köyhä olen nyt

vasta, nyt, jolloin en omista maata edes arkkuani varten. Ennenhän minä omistin koko maailman. Ja nuoruus oli minun kauneuteni ja voimani.

*

Onko ketään, jota välttämättä kaivattaisiin sadan, kahdensadan tahi tuhannen vuoden perästä? Maailma hoitautuu aina jälkeemme. Eikö paremminkin ole kehitykselle eduksi, että aines, väkeväkin ja johtava, vaihtuu sukupolvittain? Jos sitä tyynesti ajattelemme, niin kuoleman järkytyksen pitäisi muuttua jonkinlaiseksi tunnoksi kiireestä, kiireestä, jolla jokaisen sukupolven olisi riennettävä antinsa antamaan.

*

Ottaa rehellinen tappio ja kantaa se äänettä, se on joskus voitoista suurin.

*

Valitus meidän huulillamme on vain voimattomuutemme tunnustus, sinänsä inhimillinen.

Rehellinen voiman kerskunta kuuluu nuoruudelle ja on sinänsä yhtä inhimillinen.

*

Se, joka tahtoo herättää sääliä, on todella säälittävä, sillä hän on pelkkä raukka.

*

Et lapsena tiedä mitään siitä, mikä on järki, et nuorena ehdi tuntemaan sitä, mikä on järki. Ja vanhana palavasti kaipaat ja tarvitset sitä. Se on se sauva, jonka varassa seisot. Se on ainoa lääke, joka kipujasi lievittää, ja ainoa, mikä vielä viimeisen hymyn huulillesi nostattaa.

*

Monet väittävät, että urheilu tekee tyhmäksi. Mutta onko tuolla niin väliä. Viisaus on ylellistä ja kallista tavaraa, jopa saavuttamatonta, kun taas ruumiillinen kunto ja kestävyys on näyttäytynyt kokonaisuuden kannalta ensiluokkaiseksi.

*

Pelko on usein vaiston viisaus ja on silloin synnynnäinen niinkuin hyvä vaistokin.

*

Jos sinua pidetään pilkkana, ole siitä hyvilläsi, että olet kiinnittänyt jonkun huomion, mutta ajattele ajan taustaa aina. Jos sinua kiitellään, mene itseesi ja mieti, minkä verran ansiottomasti kiitoksen saat. Ja sure aikaasi. Moite, ellei rikollisuutta ole, on hyvin suhteellinen, kiitos aina suhteeton.

*

Sinua kiusaa synti ja vääryys. Siunaa itsesi. Totuuksia ja oikeuksia on niin monta, matalilta alkuasteilta täydelliseen jumaluuteen saakka. Kartoita elämänilmiöt ja aseta ne asteikkoihin, niin sydämesi alkaa rauhallisemmasti lyödä.

*

Ei mikään ole niin liikuttavaa kuin lapsen hätä. Me olemme lapsia kehdosta hautaan. Me

tarvitsemme jonkun, jonka syliin juosta. Meidän yksinäisyydenkammomme on luonnollinen ja liikuttava.

*

Ihmisinho, ellei se ole suorastaan kierojen olojen tahi lyhytnäköisyyden synnyttämää, voi johtua synnynnäisistä ominaisuuksista, liiasta tarkkanäköisyydestä, taipumuksesta totuuksiin, esteettisyyteen, musikaalisuuteen tms., liioista erikoistuneista ominaisuuksista, joille ei ole sopivaa kehittymismahdollisuutta, kun ihminen on tungettu aivan vieraalle alalle, jossa ihmisaines puutteellisuuksineen muodostaa alituisen häiriön ja ärsytyksen. Yksinäistyminen ja poisvetäytyminen merkitsee silloin vain hätää siitä, ettei tee väärin toisia kohtaan. Sillä yksinäisyys tuottaa suurimman tasapainon ja rauhan. Tavallisesti nämä tyypit ovat kauneuden ja elämän suuria rakastajoita.

*

Puhutaan yksinäisyydestä. Mutta onko yksinäisyyttä lainkaan, jos ihmisen ruumis ja sielu ovat terveet?

*

Jotkut eläimet vanhoiksi ja voimattomiksi tultuaan pakenevat metsän yksinäisyyteen kuolemaan. Mikä vaisto heitä sinne ajaa? Pelännevätkö, että omat purevat heidät kuoliaiksi?

*

Sukurakkaulta.

Hyvin hauskaa, ettemme näe sukupuutamme Aatamiin asti. Meidän ylpeytemme olisi kai rajaton. Kuka takaa, etteivät innokkaimmat meistä rupeaisi jo nelinkontin kävelemään ja kaipaisi häntää!

*

Tapasin kerran nuoruudessani Hänet, Hänet, jota luulin rakastavani. Hän neuvoi minulle viisautta ja hänen pikkusormensa nousi pystyyn. Mutta mitä useammin se nousi pystyyn, sitä raskaammaksi kävivät ajatukseni ja pääni painui alas. Ei hän rakastanut minua, hän rakasti »kauneutta». En siitä ollut pahoillani, sillä vaikeata olisi tyydyttää sellaista, joka pyrkii »kauneuteen». Etenkin kun missään suhteessa ei ole »kaunis». Se siitä. Mutta ajatella joskus joutessansa tuollaista hienompaa elämää,

se tuottaa huvia. Hän on tuottanut minulle paljon salaista huvia ja vieläkin: mitä pystympään hänen päänsä kohoaa, mitä useammin näen (näyssä) hänen pikkusormensa kohoavan, sitä raskaammaksi käypi pääni, sitä vähemmän uskon minä »kauneuteen», sitä enemmän minua hävettää ihminen.

*

Jos sinä olet idiootti, rakastut varauksitta koko iäksesi. Jos sinä olet viisas, rakastut »suhteellisesti» asianhaarojen mukaan. Pieni karvas epäilyksen pisara veressäsi tekee sinut sairaaksi koko iäksesi. Älä luule, että ikuinen rakkaus on muuta kuin puutteellisuutta ja merkillinen vaistojemme erehdys, jolla on mitä mielyttävimmät kasvot ja olemus. Kuitenkin on hauska, että sitä on olemassa, sillä sen suhteeton puute häpäisee koko haihattelevan ihmiskunnan.

*

Olla täydellisesti rakastumatta on olla täydellisesti sitoutumatta toisen orjaksi.

*

Rakkaus yksityisen kannalta on useimmiten vain häpeällinen ja nöyryyttävä kujanjuoksu, jossa ruoskan jäljet merkitsevät varsinaista voittoa. Kuitenkin säästynyt elämä ilman näitä ruoskan jälkiä on vieläkin arvottomampi ja tuloksettomampi. Sillä mitä me satuttamattomina olisimmekaan? Vain narreja ja turhilla seikoilla pöyhkeilijöitä.

*

Mikäli rakastamme, sikäli kasvaa kärsimystemme taakka, sikäli me kiellämme itsemme ja — löydämme varsinaiset rajamme.

*

»Minun rakkauteni on ääretön kuin meri» — kenelläkään nuorella ei olisi oikeutta sitä sanoa. Sen saisi vain vanha, kokenut sanoa. Mutta hänen huulensa ovat lukitut, hän aavistaa, mitä on äärettömyys, johon hän vain nimettömänä osana, kuin huokauksena, häipyy.

*

Avioliiton ei tarvitse suinkaan olla onnellinen ollaksensa oikea avioliitto. Monta kertaa sen onnettomuus on juuri ainoa onni, sillä se on se koulu, joka kasvattaa todellisen ihmisen. Vasta todellisina ihmisinä ja täysikasvuisina me olemme oikea käyttövoima.

*

Jos sinun vaimosi sanoo: »En luullut sinua sellaiseksi ja sellaiseksi», älä kiinnitä siihen huomiota. Ensiksikin, kukapa täällä toinen toisensa tuntisi, ja toiseksi onhan oikeastaan herttaisen samantekevää, mitä joku rakastava pikku nainen sanoo, kun hän on väliin rakkauteensa kyllästynyt.

*

On naiselle hirveä nöyryytys käyttää miehen rahaa. Hän tuntee itsensä orjaksi, jos hän on arka. Toimi niin, että nainen, olkoon hän minkälainen tahansa, ansaitkoon kunnioituksesi tahi älköön, mahdollisimman vähän joutuu tuntemaan sitä nöyryyttävää tuntoa, joka on

useimpien avioliittojen kipeimpiä ja katkerimpia ja josta monet ristiriidat ja hajaannukset johtuvat. Sinun täytyy maksaa tyttö, jonka otat omaksesi. Sinun täytyy ilman nöyryyttävää katkeruutta antaa hänestä tulla elämäsi toveri, jos hän siksi pystyy. Kantamaan päivän kuormaa ja hellettä, jakamaan iloja, jos niitä sattuu. Kasvattamaan lapsesi ja rakastamaan niitä. Jos hän on huono nainen eikä pysty kaikkeen mihin toiset, alistu kenenkään huomaamatta kohtaloosi. Sillä asiaa ei voi auttaa. Ja tokkopa se tulisi paremmaksi.

Näetkö, kuinka tärkeä valintasi siis on. Sinun on kasvettava ihmistuntemukseen, ilman sitä rakastut »järjettömästi». Eivät vaistot puhu kuin hetken — ja ymmärtämättömän valinnasta koituu kahle. Valppaan valinta sattuu aina toisin. Mikä häpeä, jos elämämme kuluu riidellessä rahoista, menoista, puvuista, perinnöistä. Vertaillessa miten muilla on hyvin ja meillä huonosti. Jokaiselle on maailma avoin. Jos ei saa suurta palaa siitä haltuunsa, saa pienemmän. Ja pienen voi luoda suureksi.

*

Naitu nainen voi olla pahin orja, ellei hän ymmärrä olla tyranni, mutta mistäpä hän, raukka, sitä ajoissa ymmärtäisi.

*

Jos sinä sanot naiselle salaisuutesi, puhut samalla ilmojen tuulille: »Tee minulle pahaa, pieksä minua.» Ja pian sinä olet onneton ja turvaton suuren luonnonraivon keskellä.

*

Ihminen on selkenemätön, täynnä odottamattomuuksia, hänen sielunsa vaarallinen kuin tulivuori, jonka purkauksista ei ennakolta tiedä. Rakentaa pysyvä maja toimivan tulivuoren rinteelle — miksi ei se joskus onnellansa kestäisikin! Mutta luottaa minkään pysyväisyyteen ei voi.

*

Ei vihollisen lyönti, ei rehellinen taistelu tuota tuskaa. Tuskan ja häpeän tuottaa omiemme pisto selkään.

*

Elämä sinua lyö ja lyö, ja sinä olet oppinut sopeutumisen taidon. Jos sinä olet sielultasi terve, saat sinä vastalahjaksi hymyilemisen taidon.

*

Niin kauan kuin on avioliittoja, on syviä ristiriitoja miehen ja naisen välillä. Kun avioliittomuotoa ei ole, on ristiriitoja yhä. Jos miehet ja naiset lakkaavat olemasta, lakkaavat ristiriidatkin.

*

Lapsi on naiselle enemmän kuin rakastettu tahi mies. Se on hänelle koko elämä ja tulevaisuus, kun mies on mennyt päivä ja kuollut elämys.

*

Nainen, jolla on terve ja normaali lapsi, ei koskaan saisi sanoa olevansa onneton. Onneton on vasta se nainen, joka on kadottanut lapsensa. Lapseton nainen ei ole onnellinen eikä onneton. Hän ei tiedä täydestä elämästä mitään.

*

Pahin kasvatusvirhe on alemmuudentunnon synnyttäminen. Vanhempi, jolla ei ole muita menetelmiä, jättäköön kasvatuksen.

*

Lasta ei kasvateta siksi, että hän olisi mahdollisimman mukava ja vaivaton meille, vaan siksi, että hän terveenä ja väkevänä voisi täyttää tulevan paikkansa ja löytää itsensä.

*

Kasvatus on hidasta. Yksi sukupolvi ei siinä suuria merkitse. Meidän on odotettava vuosisatoja, ehkä vuosituhansia vielä. Kiirehtiminen ei ole eduksi.

*

Me rokotamme lapset pieninä. Lapsen joka kehityskausi kaipaa myös oman henkisen rokotuksensa. Terve, viisas lapsi kykenee itse rokottamaan itsensä, meidän on vain seurattava, että rokotus on tapahtunut ja tapahtuu aikanansa.

*

Me puhuisimme avoimesti tyttärillemme kokemuksistamme emmekä säilyttäisi heitä sokeina, elleivät käytännölliset näkökohdat meitä siihen pakottaisi, ja ellei meidän olisi johdettava heidät tekemään petos ja itsepetos niin hienosti, etteivät toiset, eivätkä he itse sitä ymmärtäisi, eikä se hyviä tapoja ja »rehellisyyttä» loukkaisi.

*

Ei mikään ole tiedon veroista, ei mikään ole puhtaan tunnon ja puhtaan pyrkimyksen veroista, ei mikään ole oikean rakkauden veroista. Kannattaa karsia pois paljon turhaa ja toisarvoista, kulkea köyhänä, että voisi saavuttaa hivenisen aitoa ja oikeata ihmisyyttä — pyrkiä mukaan siinä luomisessa, johon meidän on luotettava monista pettymyksistämme huolimatta.

*

Jokainen olemme itsellemme kuin loputon työala, vaivalloinen, ikävä ja petollinen. Emme mitenkään voi siinä työssä saada apua ulkoa. Olosuhteet eivät merkitse mitään. Meidän sisäi-

nen, salattu rehellisyytemme vain auttaa. Toista on sitten, maksaako niillä ehdoilla ehkä vähin tuloksin kasvattaa yksilöä. Kaikenhan perii hauta.

*

Pitkät vuodet tuskiteltuani ja alistettuani itseni kuin moukarin alle ja käyttäen aikaani tuhlaten turhaan ajatteluun, olen huomannut, että onnellisimmilla hetkilläni olen oppinut oikealla tavalla rakastamaan. Ellei se ole itsepetosta sekin?

*

Yksinäisen mielen valhe.

Jossakin kaukana olet sinä. Minkälainen on sinun ruumiillinen muotosi, en tiedä. Sinun sielusi minä tunnen. Ei koskaan minun silmäni näe sinua. Älköön minun ikäväni häiritkö sinua. Riittää, kun minä tiedän, että sinä olet, lohduttajani; riittää, että saan siunata sinua, ymmärtäjäni.

*

Vaikea on määritellä todellista kaipausta. Se on suurempi kuin rakkaus ja viha, se on aineettomin tunne, se luo uskonnot ja hengen lait, sillä on oma järkkymätön kunniallisuutensa. Kaipaava ihminen ei eksy, sillä kaipuun valtakunta ei ole näkyvässä maailmassa, ei ole mitään hämmentäviä suhteita näkymättömän ja näkyväisen välillä.

*

Joka askel, jonka me astumme, joka liike, jonka teemme, on askel, on liike päämäärää kohti. Tiet olkoot mitkä tahansa, päämäärä on meille sama.

Joka ajatus, joka sydämen sykähdys, joka hetki vie meitä päämäärää kohti.

*

Kaikki, mikä koskee kuolemaa, on ihmisistä vastenmielistä. En ole koskaan sitä käsittänyt. Totuus, tieto elämän tärkeimmästä kysymyksestä on innoittanut minut voittamaan kaiken vastenmielisyyden. Tunto täydellisestä tap-

piosta — no hyvä — niin se on. Miksi valehdella? Jos on lohdutus se, niin sanottakoon se usein, että jokainen meistä kokee sen tappion. Se tappio on täydellinen. Kuka sanoo, että se on kipein? Ehkä on tappioita, jotka ovat meihin kipeämmin koskeneet.

*

Jos täytät 50 vuotta, voit olla iloinen siitä, että käyntisi täällä ei ole ollut liian lyhyt näyttääksesi, voitko mitään aikaan saada.

Älä luota enää aikaan. Se voi jo pettää sinut.

Jäähyväisesi täällä järjestyy älysi mukaan. Muita kuin itseäsi et voi syyttää.

Ja syyttäessä itseäsi muista, että tuhannet ja tuhannet miljoonat menneet syyttäisivät itseänsä vähästä aikaansaannoksestaan, jos heillä olisi vielä tilaisuus tehdä se.

Jos olet rehellinen, voit siis huoletta olla myös humaaninen itseäsi kohtaan. Yksi ihminen ei koskaan muuta maailmaa. Se on ollut ja on ihmisten maailma vain. Hyvästele sitä

rauhassa ja rehellisesti ja tyydy siihen, mitä olet saanut ja antanut ja aikasi tullen poistu levollisesti näyttämöltä.

*

Meidän ei tarvitse pelätä kuolemaa.

Koska tiedämme, että se tulee varmasti pelostamme huolimatta, koska voimme viettää aikamme, niinkuin se ei pelättävä olisi, niinkuin se huomenna tulisi. Miksi me pelkäisimme sitä? Jos elämä jatkuu, olemme tehneet, mitä olemme voineet. Ellei se jatku, olemme käyttäneet aikamme viisaasti, kun emme tietämättöminä ole elämämme lopusta olleet.

*

Me valmistelemme juhlia itsellemme ja koetamme uskotella, että valmistamamme hetket juhlia olivat. Oikeat juhlat ilmestyvät valmistamatta ja tietämättämme. Ne ovat elämämme matkan todellisia keitaita, joissa nääntymyksemme virvoittuu.

*

Pikku lintu istuutui kädelleni ja lauloi. Painoin silmäni kiinni. Kun ne avasin, en lintua nähnyt. Se oli vain rakkaus, jonka äänen luulin kuulleeni, kun se oli jo tiessään.

*

Rauhoita sydäntäsi, jos se on levoton. Muu ruumis vanhenee ja viisastuu, sydän ei koskaan. Se vaatii tukea ja hoivaa aina. Mistä eksyi tämä levoton liekki, tämä arka sävel tänne aineen jäykkään maailmaan? Eksynyt lapsi, eihän tämä ole sinun kotisi laisinkaan.

*

Näen kasvot, jotka ovat yksinkertaiset ja ryppyiset, täynnä touhun ja tuskan jälkiä. Minne hänellä lienee ollut kiire tuollakin ihmisellä, ajattelen, mistä laatinut tuskansa, mistä kaikesta hätänsä? Vailla hän on järkeä ja viisautta, mutta enpä sanoisi, onko vailla rakkautta. — Ummistan silmäni ja ajattelen. Näen itseni toisena, en peilistä enää, ja tunnen, miten kyyneleet vuolaina virtaavat pitkin poskiani.

Miten paljon hätää ja tuskaa ja miten vähäinen tulos. Uskallanko sanoa, että olen elänyt lainkaan?

*

Vasta kun elämänsä on menettämäisillään, huomaa, mitä kaikkea on menettänyt. Parhaalla tahdollaankaan, valppaimmillaan ollessaankaan, ei ole kylliksi ymmärtänyt, missä oikeat arvot ovat. Elämä on joka päivä asetettava kuin vaakaan kokonaisuudessaan ja joka ikinen päivä otettava uudelleen kuin lahjana. Muuten parhainta läksyä emme opi.

*

Tulee pilkkaaja ja sanoo: »Mitä tuollaisellakaan elämällä on arvoa.» Mutta vähäpätöisimmänkin elämän jälkeen voi toisissa sukupolvissa juuri siitä elämästä tulla loisteliasta jälkeä. Ei aika näytä meille salaisuuksiansa pitkälti eteenpäin, niinkuin emme myöskään voi nähdä kovin kauas taaksemme. Meidän arviointimme on puutteellinen.

*

Et ole koskaan valmis.

*

Et ole koskaan valmis muuhun kuin kuolemaan, jos siihen yleensä voit olla valmis.

*

Älä pidä ruumista herranasi. On toinen herra itsessäsi, henkesi, jonka valtaa sinulla ei ole oikeutta vähentää toisen hyväksi, vaikka se vallasta näennäisesti paremman maksun antaisikin.

*

Elämä.

Läksin matkalle monta arkullista matkatavaraa mukanani. Raahasin arkkujani, ajattelin, että ne sisälsivät varsinaisen rikkauteni: uskon elämään, rakkauden ihmiseen jne. Tulin kestämään mitä tahansa, jos tähän tavaraan turvasin. Niin kävikin. Vaelsin raskaan taipaleen ja kestin.

Mutta matkatavarani oli tarpeetonta. Kun arkkuni matkan päässä avasin, olin raahannut turhaa painolastia, elämään kelpaamatonta oppia, väärää uskoa. Varsinainen voimani oli ollut omissa lihaksissani, omassa veressäni ja mukautumiskyvyssäni. Ja matka? Olin päässyt siihen, mistä olin alkanutkin. Voittoa ei ollut mitään.

*

Miksi tuomitsisit itseäsi ankarammin kuin muita silloin, kun sydänparkasi monet pettymyksetkään eivät ole sinua kaataneet, vaan äänetönnä olet karun elämäsi yksin kulkenut ja vähäisestä osastasi kunnialla suoriutunut?

*

Puhua pettymyksistään on samaa kuin puhua omasta yksinkertaisuudestaan ja tietämättömyydestään. Joka tuntee maailman ja ihmisen, ei pety. Joskaan hän ei tiedä, niin hän aavistaa kaikki mahdollisuudet.

*

Minulla oli ystävä, johon minä uskoin, ja hän petti minut. Se oli paras läksy, minkä maailmassa olen saanut, ja sen olen oppinut melkein ulkoa.

*

Oikein uskollista meille ei ole muita kuin kuolema.

*

Minä arvioin jokaisen yli mittojensa. S.o. minä koetin tinkiä. Minä harrastin siten rakkautta. Kunnes olin nöyrä kuin sairas kulkurikoira ja jokainen potkaisi tieltänsä minua. »En kuulu heihin. Minulla ei ole kylliksi jaettavaa?» Ei. Sitäkään se ei ollut. Tunsin kuinka jokainen muukin oli täällä toisensa tiellä. He arvioivat ihmisen paremmin. Heidän mittansa olivat oikeammat. Heidän jäisyytensä sopi tähän ilmanalaan ja heidän sydämensä oli paikallansa, minun oli — sairas.

*

Rinnassani on paine ja sydämeni ympärillä kuin rautavanteet. Jos minä saisin osan tuskistani pois, jaksaisin elää. Mutta silloin minun pitäisi paloitella sydämeni, eikä elämä olisi kuitenkaan mahdollista.

*

Olen tehnyt vääryyttä jollekin. En tiedä kenelle, en tiedä missä. Missä on vika? Olen levoton. Ihmisen rakenteessa täytyy olla perusvikoja, joista hän ei tiedä. Ehkä puuttuvat syvä nöyryys ja alttius, ehkä syvä rakkaus, jotka ovat paremmat tuet ja turvat kuin viimeisinkin tieto ja hankittu viisaus.

*

Kerran tulee päivä, jota en enää näe, kerran tulee yö, joka on pitkä. Ah, mitä lienen väärin tehnyt, pyyhitäänkö se pois? Mitä väärin tehnyt? Niin — sitä en oikeastaan muista, ainoastaan sen, mitä väärin olen tehnyt itseäni vastaan. Sydäntä ei ole ollut itseäni kohtaan.

Minne kuljetin minä yksinäisyydessä itseäni, sinne en kuljettaisi vihamiehiäni, jos minulla niitä olisi. Kuka opettikaan meille kieltäymyksen harhaopit ja salli sydämettömyyden harjoittamisen yhtä ainoatakaan kohtaan?

*

Kun sinä et pyydä mitään, silloin sinä olet vihatuin ihminen, olet kaikkien tiellä. Miksi? Siksi, että ihmisen alhaisia vaistoja et mairi etkä ruoki, he epäilevät, että olet parempi kuin he, ja sitä he eivät siedä.

*

Kaikki paha, mitä ihminen voi toinen toisellensa tehdä, on nähty jo. Kaikki paha, mitä voi toinen toisellensa sanoa, on kuultu jo. On kuultu jo. Koulu on loppunut. Ei muuta kuin ulos, ulos — elämästä, huonoin todistuksin, koska et sopivasti valehtelemaankaan oppinut.

*

Viimeisenä päivänä, jolloin olen valveilla, kenties tunnen, että kaikista tärkeimmät, kaikista arvokkaimmat ovat lapsuuteni rakkaat muistot. Mitä on siis ollut elämäni? Erehdystäkö vain? Kaikki ponnisteluni, kaikki pyrkimykseni ja salainen, sitkeä voimieni koetus — eikö mitään? Ei mitään. Erehdystä vain.

*

Kun minun käteni tulivat kömpelöiksi ja raskaiksi, tapahtui vain se, jonka minä tiesin kerta tapahtuvan: lopun lähenemisen. Kun minun ystäväni odotti minun kuolemaani, huomasin, että olin huonosti läksyni lukenut: turhista olin kasvoni ryppyisiksi saanut, turhista silmäluomeni raskaiksi itkenyt. Täällä tarvittiin enemmän rautaa ja vähemmän rakkautta.

*

»Oletko sinä tyytyväinen nyt», kysyi minulta se, jota minä rakastan. Mieleni oli synkkä ja raskaat ajatukset kuohuttivat sydäntäni. Hän

ymmärsi kai sen. »Olen», sanoin minä, »olen tyytyväinen». Mitäpä olisi hyödyttänyt sanoa muuta. »Se on hyvä», sanoi hän, »parasta on olla tyytyväinen». Näin, miten hän kärsi. Valehtelimme molemmat. Ymmärsimme toinen toisemme täydellisesti, sanoittakin. Ja valheemme siksi ei myöskään ollut valhetta, sanoja vain.

*

»Jokainen sinut petti.» Niin on tapahtuva aina ja iankaikkisesti joillekuille. Mutta nämä jotkut ovat usein suurempia ja puhtaampia kuin heidän pettäjänsä. Heidän äänensä saisi vain olla laveampi, heidän rohkeutensa suurempi, heidän kokemuksensa tutumpi, ja he muodostaisivat sen »suolan» — mitenkähän sitä sanottiinkaan?

*

»Ahah, tässäkö on kaikki», sanon minä yksinäni salaa ja kauhistun: elämäni pienuutta, sen lyhyyttä, kaiken vähäpätöisyyttä ja sydämen ainaista pettymystä ajatellen. Enhän ole muuta

kuin lapsi, joka läksi taipaleelle hämärästi aavistaen, että meillä oli päämäärät ja tarkoitukset. Mitä, missä ne ovat, minne aika kului? Miten erehdyttävä jokainen päivä, kuin esitaistelua jotakin varten, jotakin, mihin ei koskaan käsiksi päässyt.

*

Minun antini on vähäpätöinen kuin kerjäläisen kuivan leipäpalan tarjous toiselle samanlaiselle. Mutta minun käteni ovat pestyt ja mieleni jo jokseenkin pyyteetön. Siinä kaikki.

*

Arkussani on ainakin neljä naulaa: Unohdus, unohdus, unohdus ja Ikuinen unohdus. Miksi siis hätäilisin mistään.

*

Melu on häipynyt. Juhlin rauhaa. Oma sydämeni on kuin pysähtynyt kone, ei: kuin tyhjä, kirjoittamaton taulu. Kenen käsi piirtää sana-

sensa taululleni, kenen ääni särkee juhlani, sillä minkäänlaista vartiota ei luokkahuoneeni ovella seiso?

*

Kuulen nyyhkytystä. Kukahan nyyhkyttää? Eksynyt lapsi kai. Katson. Ketään en näe. Sitten huomaan, että kasvoni ovat kosteat ja nyyhkytän ääneen. Mitä? Elämäähän minä olin juuri kiinteästi ajatellut ja sitä matemaattisiin kaavoihin asetellut ja ikuisen suhteen uuden ratkaisun keksinyt ja siitä iloinnut.

*

Sielun piti erota juuri ruumiista ja se alkoi nyyhkyttää.

»Mitä nyyhkytät, sinä pääset nyt kahleistasi vapaaksi. Poissa ovat kaikki huolet. Et koskaan kärsi hätää, et puutetta, et kaipaa rakkautta.»

»Oh, miten minä rakastin elämän vaillinaisuutta, sitä hätää, sitä tuskaa, jota elämäksi sanottiin. Miten kallista on rakkauden puute,

kaikki etsintä ja köyhyys. Anna minun alkaa vielä alusta.»

Hän sai alkaa alusta, mutta hän unohti sen, mitä oli sanonut, ja yhtä työläs ja raskas kuin ennenkin oli elämä jälleen, eikä hän lakannut valittamasta ja huokailemasta.

*

Kerta näin unta, että paha tuli käärmeen muodossa ja uhkasi ihmislaumaa. Aloin lyödä sitä ja sain sen kappaleiksi. Mutta muut kääntyivät minua vastaan ja löivät minua. Pahimmat olivat ystäväni iskut, jotka sattuivat selkään. Minä kuolin ja kuollessani ajattelin: »Olipa hyvä, että kuolin pois tieltä.» Mutta sitten tapasin taas itseni elossa ja löysin itseni erämaasta. Ja kun tulin jälleen ihmisten pariin, olin äänetön. Mutta kun joku sanoi »ystävä», tulivat vedet silmiini, ja minä kärsin kaikki lyönnit ja iskut jälleen ja painoin häpeissäni pääni alas.

*

Ei ole mitään, mitä ennen ei olisi jo sanottu paremmin, kauniimmin, kokeneemmin. Mikä hätä minulla on puhua? Lahjattoman sydämeni tyydytykseksikö vain? Ei. Tahtoisin sanoa, jos osaisin, että olen rakastanut elämää, ollut siitä kiitollinen, kaikesta kurituksesta, kaikesta hankauksesta ja kaikesta saannista, mikä on elämän muodostanut.

*

Jokainen, joka tahtoo, saa minulle sanoa, mitä haluaa, saa minua lyödä, saa minua potkaista, saa minua jouduttaa matkani määrään. Minulla on ikävä, kaipaan palkkaani: rauhaa, rauhaa. Jättää maailma, tämä köyhä koti. Ei ole kenenkään syy, että se on köyhä, eivät kenenkään syitä nuo potkaisut, sillä kukaan ei tiedä, miten paljon pahaa hän tekee.

*

Kaikki on oikein: että minä kärsin, mitä oli kärsittäväksi pantu, että minä en huutanut, kun minua lyötiin, että minä kuljin valottomat

päivät vieraana ja vähäisenä täällä, eikä kukaan minusta mitään tiennyt. Kaikki on oikein — ja että nyt olen matkani päässä ja palaan sinne, mistä olen tullut, ikuiseen yöhön. Jospa minun luuni jätteet jossakin vaiheessa olisivat puhtaat — merkiksi siitä, että rakastin puhtautta, että olin myös ihminen, vain lapsi, joka etsi kauneutta ja puhtautta, jonka harha oli siinä, että koetti säilyttää sydämensä sinulle, sinulle, oi ikuinen rakkaus. — Näin minä tingin ja petän itseäni yhä, yhä, läpi elämäni, viimeiseen päivään saakka.

*

Esirippu lankeaa, näytelmä on loppunut. Näytelmä? Ei. Turha taistelu. Kun ajattelen, oikeastaan kaiken olen alusta alkaen tiennyt. Ainoastaan oma yksinkertaisuuteni hävettää minua, se, että olin unohtanut, että näytelmä oli vanha, että kaiken olin tiennyt ja varsin laskeutunut tasoltani alemmaksi kuin olisi tarvinnut. Olin yksinäinen ja yksinäisenä pois lähden.

*

Ja kun tuska on loppunut, jää — jos ehtii vielä — tunto siitä, että kaikki on turhaa ollut.

*

Mitä on elämä? Jokapäiväisen olemassaolon lunastusta kalliilla ja kuittausta tappiolla. Ja lopputili? Suuri pettymys, kun pyrkimykset, parhaimmatkaan, eivät mitään tulosta tuottaneet, kuitenkaan — mitään muuta tietä ei ollut.

*

Kyynikko.

Mitä on kuolema muuta kuin huonon vierailun huono loppu? Mutta kun sen vierailuvelvollisuutesi olet suorittanut, on kaikki ikävä ohi. Hullu, joka pienen leikin vakavasti ottaa!

*

Elämä.

Kun kaikki on ohi, ihmettelen, mitä se on ollut. Mitä on jäljelle jäänyt? Vain tyhjät seinät, joku haalistunut valokuva, vain tuhraantuneet köyhän huonekalut, jotka eivät kerro

mitään. Mitä on ollut? Mitä ovat nämä vuosikymmenet olleet? Vain tuskallinen odotus, painostava arkiuni — ilman tulosta, ilman varsinaista heräämistä.

*

Pitkä matka, suuri taakka, toivoton tie, kauhuja täynnä — voimat vähät ja sydän lapsen. Siinä ihmisen elämän matka.

*

Onko mitään, miksi kannattaa elää näin vaivalloista elämää? On. Mutta mitä se on, sitä minä en vielä tiedä, jos puhun totta.

*

Viimeisen kerran sinut riisutaan. Vastalauseetta annat sinä sen tapahtua. Viimeisen kerran sinut levolle asetetaan — epämukavaan vuoteeseesi. Vastalauseetta annat sinä sen tapahtua, vaikka sinun leposi on pitkä, pitkä, loputon.

*

Vaikein tie on tie Golgatalle, katso, että ristisi juurella ei ole ketään.

*

Vainajan puolesta.

Otaksukaamme, että olen poissa, otaksun sitä usein yksinäni, tähän asti en sitä ole kenellekään tunnustanut, nyt tunnustan kaikille. Usein otaksun sitä. Selviän sillä nopeasti vyyhtisistä asioista. Tulen heti humaaniseksi.

Kysyn nyt hänen puolestaan kerta: Mitä sitten tuo vainaja on tehnyt pahaa? Ei mitään. Tunsin hänet. Hänellä oli rajoituksensa niinkuin meillä kaikilla. Mutta mitä hän kirjoitti, kirjoitti hän vilpittömästi. Hänen suuri rajoituksensa oli pyrkiä totuuteen. Ikäänkuin sitä voisi. Hänkään ei voinut. Mutta hän oli lapsellinen siinä. Mitä ihminen voi totuuden suhteen? Ihminenhän on avuton ja sidottu. Lapsi luulee siinä jotakin voitavan — kokenut nauraa sille.

Mutta on helppoa anteeksiantaa sille, joka ei jotakin ymmärrä. Minä annan anteeksi vainajalle hänen turhat pyrkimyksensä ja säälin vain

häntä ja säälittelen hänen yksinkertaisuuttansa ja paljastan sen tässä varoitukseksi muille. Hän oli tavallinen nainen, iloinen ja iloa kaipaava, mutta hän sai jonkinmoisen sisun, kun hän tuota pikkuasiaansa ajatteli — että muka hänkin etsii totuutta. Mikä harhaluulo! Sehän on naurettavaa. Panna onnensa alttiiksi! Niitähän on kaikenmoisia. Mutta että paha? Sitä en hänestä sano. Ei. Hän oli oikea nainen ja hänen sydämensä oli hyvä, vaikka hyvin rauhaton.

*

Mikä on katoamatonta? Sinun henkesi heijastukset. Joka sana, minkä hyvyytesi saa sinut lausumaan, joka kielteiseltä näyttävä teko, mihin aseittesi puhtaus sinut velvoittaa. Joka hyvä tekosi. Kaikki ne ovat katoamatonta voimaa, jonka säteily jatkuu ja tuottaa siunausta.

Maria Jotunin tuotantoa

TOHVELISANKARIN
ROUVA

OLEN SYYLLINEN

KURDIN PRINSSI

KLAUS, LOUHIKON HERRA

ARKIELÄMÄÄ

NORSUNLUINEN LAULU

KOOTUT TEOKSET I—IV

Maria Jotuni

JÄÄHYVÄISET

Maria Jotunin on tehnyt suureksi kirjailijaksi se perään antamaton tinkimättömyys, jolla hän suhtautuu taiteelleen asettamiinsa vaatimuksiin. Hän on monipuolinen ja syvällinen ihmissielun tilittäjä, joka asettamalla henkilönsä suurten elämänkysymysten — rakkauden ja kuoleman — eteen suorittaa sisäisiä mittauksia laajalla yleisinhimillisellä pohjalla. Maria Jotunista on sanottu: »Hän taistelee sydämen oikeuksien puolesta, jotka ovat poljetut, rakkauden puolesta, joka on alennettu kauppatavaraksi, uskollisuuden puolesta, joka on häväisty ja naurettu, ja tulevien sukupolvien puolesta, joiden on määrä astua ihmisyyden vartiopalvelukseen, mikäli mahdollista, sielultaan puhtaampina, rohkeampina ja viisaampina kuin edeltäjänsä.»

Aforismikokoelma »Jäähyväiset» sisältää ennen julkaisemattomia »mielikuvia ja mietelmiä kirjailijan jäämistöstä». Maria Jotuni on suppean sanonnan mestari, hänen aforisminsa ovat mietelmäkirjallisuutemme helmiä.

Os. 8.

Maria Jotuni • JÄÄHYVÄISET

H. R.
H. R.
H. R.
H. R.
H. R.
H. R.
H. R.
H. R.

HEIKKI REENPÄÄN
KIRJASTO
Kaunokirjallisuus 1
Jotuni
KANSALLISKIRJASTO

KANSALLISKIRJASTO - NATIONALBIBLIOTEKET
101 064 9975